

Brian TOMLINSON

Çeviri Editörü: Nermin YAZICI

UYGULAMALI DİLBİLİM VE MATERYAL GELİŞTİRME

KİTAP TANITIMI

Günçe GÜNDOĞDU*

Uygulamalı Dilbilim ve Materyal Geliştirme, Brian Tomlinson, Nermin Yazıcı (Çev. Ed.), Nobel Akademi Yayıncılık, 1. Basımdan Çeviri, Kasım 2020, Ankara, 322 sayfa.

ISBN: 978-625-406-527-9

Uygulamalı dilbilim, teorik dil ve dil kullanım modellerini geliştirmek için dilbilimin yanı sıra sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve bilgi teorileri gibi alanlardan gelen bilgileri ders programı tasarımı, dil planlaması, konuşma terapisi gibi pratik alanlarda kullanmaktadır. Bugün uygulamalı dilbilim çalışmaları özellikle ikinci dil edinimi ve yabancı dil öğrenimi üzerine gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların eğitim ortamlarında uygulanma biçimleriyle ilgilenmektedir.

Uygulamalı Dilbilim ve Materyal Geliştirme (Applied Linguistics and Materials Development) başlıklı çalışma Brian Tomlinson tarafından hazırlanmış ve 2012 yılında Bloomsbury Publishing tarafından yayımlanmıştır. Anaheim Üniversitesi Eğitim Enstitüsünde TESOL (Teachers of English to Speakers of Other Languages) alanında çalışan Brian Tomlinson, ikinci ve yabancı dil öğreniminde materyal geliştirme konusunda dünyanın önde gelen uzmanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Tomlinson ayrıca Leeds Metropolitan Üniversitesinde misafir öğretim üyesi, British Council İngilizce Dil Danışma Grubu'nda danışman, Materyal Geliştirme Birliği'nin kurucusu ve başkanı olarak görev yapmaktadır.

Brian Tomlinson editörlüğünde yayımlanan çalışmanın yazarları Brian Tomlinson, Peter Lutzker, Irma-Kaarina Ghosn, Ivor Timmis, Alan Maley, Andrew D. Cohen, Noriko Ishihara, Ben Fenton-Smith, Michael Byram, Hitomi Masuhara, Philip Prowse, Annie Hughes, Rimma Ableeva, Jeff Stranks, Anne Burns, Jayakaran Mukundan, Vahid Nimehchisalem, David A. Hill, Freda Mishan, Chris Kennedy ve Kathleen M. Bailey'den oluşmaktadır.

Tomlinson'un çalışması Hacettepe Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında Türkçenin ana dili, ikinci dil ve yabancı dil olarak öğretiminde çalışmalar yürüten öğretim üyesi Prof. Dr. Nermin Yazıcı editörlüğünde Türkçeye çevrilmiş ve 2020 yılının Kasım ayında Nobel Yayıncılık

* Ar. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
guncegundogdu@hacettepe.edu.tr
 0000-0002-4512-2170

tarafından yayımlanmıştır. Çalışmanın çeviri ekibinde Doç. Dr. Elif Arıca Akkök, Doç. Dr. Elçin Esmer, Doç. Dr. Sedat Akayoğlu, Doç. Dr. Özgün Koşaner, Öğr. Gör. Dr. Özlem Dağ Tarcan, Öğr. Gör. Ata Atak, Öğr. Gör. Çağrı Kaygısız, Öğr. Gör. Emine Oflaz Köleci, Öğr. Gör. Tuğba Aktaş, Öğr. Gör. Meltem Ayabakan İpek, Arş. Gör. Kübra Karaca, Ezgi Kaya, Günsu Taşköprü ve Derya Debbağ Ergin bulunmaktadır.

Uygulamalı Dilbilim ve Materyal Geliştirme başlıklı çalışma uygulamalı dilbilim alanında ele alınan kuramların dil öğretimi ortamlarına ikinci dil edinimi, sözvarlığı, kullanımbilim, temel dil becerilerinin eğitimi açısından materyal gelişme ve uygulama süreçlerindeki rolü ve etkinliğine odaklanmaktadır. Tomlinson'un da işaret ettiği gibi bu çalışmada dil öğretiminde materyal geliştirme olgusu çerçevesinde, kuram ve uygulama arasındaki uyumsuzlukların belirlenmesi, bu eksiklerin öğrencilerin dil öğrenmelerinde kullanabilecekleri şekilde doldurulması ve güncel bir yaklaşımla sunulması hedeflenmiştir.

Tomlinson, çalışmanın Giriş bölümünde uygulamalı dilbilim ve dil öğretimi arasındaki eksikliklere dikkat çekmekte ve iki alanın paralellik gösterdiği uygulamaların gerçekleşmesinde iş birliği çağrısında bulunmaktadır. Yazar, uygulamalı dilbilim ile dil öğretimi arasındaki uyumsuzlukların nedenlerini “uygulamalı dilbilim kuramlarının uygulayıcıların erişim sağlayamayacakları dillerde yazılmaları, kuramlara uygun materyal geliştirme sürecinde zorlanması, düşük motivasyon ve yetersiz kaynak gibi olumsuz öğrenci özellikleri ve sınıf içi unsurlar, uygulamalı dilbilim kuramlarına uygun tasarlanan materyallerin getirdiği yeniliklerin kimi uygulayıcılarca cazip görülmemesi” olarak sıralamaktadır. Belirlenen bu sorunlardan ve materyal geliştirmeye yönelik yapılan çalışma sonuçlarından yola çıkarak Tomlinson, materyal geliştirmede belirli ilkelerden bahsetmektedir. Bu ilkeler, “dil deneyimlerinin belli bağlamlar içinde sunulması ve anlaşılabilir hâle getirilmesi, dil edinimi için dil ve söylem özelliklerinin dikkat çekici olup öğrencinin bu özelliklerle karşılaşmasının sağlanması ve öğrencinin dili çok boyutlu olarak derinlemesine işlemeyi başarması” olarak belirlenmiştir. Yazara göre dil öğretiminin gerçekleştirildiği sınıflarda bu ilkelerin takip edilmesi bugün yabancı ve ikinci dil öğretiminde benimsenen iletişimsel yaklaşımın uygulamadaki somut görünümünü sunacaktır.

Uygulamalı Dilbilim ve Materyal Geliştirme, “Dil Öğretimi ve Öğrenimi, Dil Kullanımlarının Görünümleri, Dil Becerileri ve Müfredat Geliştirme” olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

Dil Öğretimi ve Öğrenimi başlıklı bölüm “İkinci Dil Edinimi ve Materyal Geliştirme, Anlambilimin Ötesinde: Yabancı Dil Öğretiminde Dili Aktif Olarak Kullanmak, Dil Sınıflarında Sınıf İçi Araştırmalar, Çocuk Öğrenciler İçin Dil Öğrenimi” olmak üzere dört başlıktan oluşmaktadır. Yukarıda belirtilen ilk üç bölümde ikinci dil edinimi ve gelişimini olumlu yönde etkileyen unsurlar tartışılmaktadır. Bu unsurlar ders kitapları, sınıf içi etkileşim, öğretmen tutumu ve dil öğretiminde yeni yaklaşımların uygulanma yöntemleridir. Bu bölümde öğretmen yaklaşımı ve dil öğretiminde temel ders materyali

sayılan ders kitaplarının nitelikleri ve işlevleri detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Bu alanda yapılan uluslararası çalışmalar derlenerek ders kitaplarında ve sınıf içi öğretmen yaklaşımındaki problemler betimlenmiş ve bu problemler doğrultusunda çözüm önerileri getirilmiştir.

“Dil Kullanımının Görünümleri” başlıklı ikinci bölümde sözlü dilin kullanımı söylem araştırmaları ve dil kullanımlarını inceleyen pragmatik/kullanımbilim alanının incelemeleri doğrultusunda söz varlığı, söz edimleri, sözlü dil derlemeleri ve söylem çözümlemesi üzerinde durulmuş ve bu alanlarda yapılan çalışmaların ikinci veya yabancı dil öğretimi açısından eğitsel çıktıları tartışılmıştır. Söz konusu inceleme alanlarının kuramsal tartışmaları eğitimciler için ipuçları oluşturmaktadır. Bu ipuçları doğrultusunda sınıf içinde uygulanabilecek yöntemler bir araya getirilerek etkinlik önerileri tasarlanmış ve okura sunulmuştur.

Kitabın üçüncü bölümü olan “Dil Becerileri” başlıklı bölümde okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerileri üzerinde durulmuştur. Bu bölüm her bir dil becerisini kapsayacak şekilde beş bölümden oluşmaktadır. Bu becerilerden ilki okuma becerisidir. Okuma becerisine yönelik alanda tartışılan ancak kesin sonuçlara ulaşılamayan okuma stratejilerinin okuyucu açısından verimliliği, metin türlerine göre tasarlanan okuma süreçlerinin yapıtaşları, dijital kültürün okuryazarlığa etkisi gibi problemler üzerinde durulmuştur. Dinleme becerisinin ele alındığı “Başka Dilde Dinleme: Araştırmalar ve Materyaller” başlıklı bölümde dinlemeyi ürün ve sonuç odaklı olarak ele alan yaklaşımlar tartışılmış ve örnek uygulamalarla bu yaklaşımların dinleme görevleri betimlenmiştir. Ableeva ve Stranks, bu yaklaşımların artı ve eksilerinin yanı sıra, dinlemenin birden çok alt beceriyi içeren bir süreç olduğu ve ders materyallerinin bu süreçlere yönelik hazırlanmadığını belirtmektedir. Yazma ve konuşma becerilerinin ele alındığı bölümlerde ise İngilizcenin ikinci veya yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan etkinlikler incelenmiş ve özellikle yazma becerisinin gelişiminde öğretmen rolünün önemi vurgulanmıştır. Her bölümün sonunda temel dil becerilerinin gelişimine yönelik materyal tasarlanması adına öneriler verilmiş ve bütünleştirilmiş becerileri destekleyen ders uygulama örnekleri yer almaktadır.

Dil politikalarının oluşturulması sürecinin betimlenmesi, bu süreçlerin dil planlarına dönüşümlerinin değerlendirilmesi, dil pedagojisi ve dil testleri tartışmalarının incelendiği “Müfredat Geliştirme” bölümünde Kennedy ve Tomlinson, materyal geliştirme birimi ile müfredat geliştirmeden sorumlu birim arasındaki iletişim kopukluğunun planlama ve uygulama arasında uyumsuzluk yarattığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda, dil politikalarının oluşturulması, dil planlamalarının gerçekleştirilmesi ve bunlara uygun sınıf içi materyallerin tasarlanması sürecinde politika yapıcıların dil öğretimi alanındaki deneyimsizlikleri, dil politikalarının dil pedagojisiyle uyumlu olmayan özellikleri, yeni politikaların eğitim bakanlıklarınca anlaşılması ve geliştirilen materyallerin öğretmen, öğrenci ve veli açısından uzlaşimsal bir nitelik taşıması bu uyumsuzlukların temel nedenleri olarak sunulmuştur. Kitabın bu

bölümünde materyal geliştirme sürecinin öğrenci ve öğretmen açısından eğitsel verimliliğini desteklemek için dil politikası oluşturma ve planlama sürecinde dil uzmanlarının da yer almaları gerektiği önerilmiştir.

Dilbilim alanında gerçekleştirilen bilimsel çalışma sonuçlarının tanınmaması ve dil öğretiminde gerçek uygulamalara dönüştürülmemesinin yarattığı yaklaşımsal ve yönetsel hatalar dil öğretimi programları ve sürecinin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda Uygulamalı Dilbilim ve Materyal Geliştirme, ikinci dil ve yabancı dil öğretimi alanında akademik çalışmalar yürüten akademisyenlere, uzmanlara, lisansüstü öğrencilere ve doğrudan sahada bulunan dil öğreticilerine rehberlik edebilecek, dil öğretiminin birçok boyutunu kapsayan materyalleri geliştirmede yardımcı olacak bir çalışmadır.

Çalışma, uygulamalı dilbilimin sözvarlığı, kullanımbilim, söylem çözümlemesi, temel dil becerilerinin gelişimi, dil politikaları ve dil öğretimi müfredatları gibi farklı alanlarını ikinci veya yabancı dil öğretimi çerçevesinde tartışarak eğitim ortamlarına uyarlanmasına ilişkin kuramsal ve pratik bilgiler, diğer bir deyişle yönergeler sunmaktadır. Ayrıca tartışılan konuların geniş ve kapsamlı bir literatür taramasıyla sunulması bakımından okurları ilgili alanlarda yapılan bilimsel ve akademik çalışmalara yönlendirmektedir. Bu kuramsal tartışmalar, kitabın tümünde dil öğretim ortamlarının görünümüyle ilişkilendirilerek yönetsel ve yaklaşımsal açıdan bütünlük ve tutarlılık göstermektedir. Dil öğretim ortamlarında gerçekleştirilen uygulamalarda uygulamalı dilbilimin araştırma kaynaklarına ve sonuçlarına ihtiyaç duyulmakta, eğitimcileri desteklemek ve dil programlarını uygun bir şekilde planlamak açısından alanın bilimsel kaynaklarından faydalanılması gerekmektedir. Tomlinson da bu gerekliliği Giriş kısmında belirterek, kitabın temelde “işlevine” dikkat çekmiştir.